

silesia airport



Bogactwa Mediolanu *Treasures of Milan*

10

Samolotem na narty w Pireneje i Alpy
Fly to the slopes – Pyrenees and Alps

14

Nowa droga startowa
New runway

22

Odlotowa Galeria w Katowice Airport
Sky Gallery at Katowice Airport

42

Wolniej znaczy bezpieczniej
Slower means safer

Szlakiem cmentarzy żydowskich

Visiting Jewish Cemeteries

NA TERENIE CAŁEJ POLSKI ISTNIEJĄ ZABYTKI PRZYPOMI-
NAJĄCE O KULTURZE, KTÓRA ZOSTAŁA UNICESTWIONA
W CZASIE II WOJNY ŚWIATOWEJ. TO CMEN-
TARZE ŻYDOW-
SKIE, ZWANE KIRKUTAMI.

Dla wszystkich wyznawców
judajzmu cmentarze są miejscem
świętym, a zarazem rytualnie nie-
czystym. Z tego powodu przy
wyjściu umieszczano kran z bie-
żącą wodą, aby opuszczając kir-
kut każdy mógł umyć ręce.

W tradycji żydowskiej grób jest
nienaruszalny, ponieważ znajdu-
jące się w nim ludzkie szczątki
oczekują na przyście Mesjasza.
Ważna jest integralność ciała,
dlatego zwłok nie wolno kremo-
wać, by w dniu zmartwychwsta-
nia zmarły mógł się odrodzić
„w całości”. Na kirkutach obowią-
zuje wiele surowych zasad: nie

wolno ich rozkopywać, wrywać
drzew i krzewów, wykopywać ka-
mieni i tablic nagrobnych, samo-
wolnie grzebać kości ani otwierać
grobów. Ekshumacja dopuszczal-
na jest tylko w ściśle określonych
przypadkach. Grobów nie wolno
wykorzystywać do ponownych
pochówków, żeby szczątki dwóch
różnych zmarłych nie zmieszały
się ze sobą. Cmentarza nie wolno
„likwidować”, a jeśli jest już całko-
wicie wypełniony, na starych gro-
bach usypuje się dodatkową
warstwę ziemi, w której grzebane
są kolejne zwłoki. Na kirkutach nie
wolno wypasać zwierząt, zbierać
siana, chodzić przez nie „na skrót”,

JEWISH CEMETERIES, ALSO KNOWN AS KIRKUTS,
ARE FOUND THROUGHOUT POLAND – REMINDERS OF A
CULTURE DESTROYED DURING WORLD WAR II.

For all Jews these cemeteries are
holy places, but at the same time
also ritually unclean. It is for this
reason that there are taps with
running water placed at the exits
cemeteries so that people leaving
are able to wash their hands.

In Jewish tradition, graves are
sacred because they contain
human remains awaiting the
coming of the Messiah. It is
important for the body of the
deceased to remain complete.
The body must not be cremated
so that on the day of resurrection
the deceased could be return
"in its entirety." There are many

rules with regards to kirkuts,
which are strictly enforced.
Cemeteries must not be dug
up, trees and shrubs torn out,
gravestones dug up nor bones
arbitrarily buried or graves
opened. Exhumation is allowed
only in specific cases. Graves
must not be used for re-burial so
that the remains of two different
deceased persons cannot mix
with one other. A cemetery
cannot be "disposed of", and if it
is completely full, an additional
layer of earth is added in which
additional graves can be dug.
No animals can be grazed on kir-
kuts, nor can hay be collected or



Główna brama wejściowa cmentarza
Żydowskiego na Bródnie (Warszawa),
zbudowana przez Fundację Rodziny
Nissenbaumów

Main gate to the Jewish cemetery
in Bródno (Warsaw) funded by the
Nissenbaum Family Foundation



Ozdobne macewy na cmentarzu żydowskim w Sosnowcu

Ornate tombstones at the Jewish cemetery in Sosnowiec.

Zabrania się na nich jeść i pić, aby stosowaniem ziemskich praktyk nie drażnić zmarłych.

Zgodnie z biblijnym zapisem „Z prochu powstałeś i w proch się obrócisz”, ciało powinno być pochowane w taki sposób, by nie utrudniać pełnego zespolenia z ziemią. Zwłoki muszą mieć z nią bezpośrednią styczność, dlatego przez setki lat grzebano je bez trumien, owinięte jedynie w płótno. Dopiero zmiany obyczajowe oraz względy sanitarne sprawiły, że używanie trumien jest dziś obowiązkowe.

Początkowo chowano zmarłych w jaskiniach albo pod stosami kamieni. Na grobach można czasem zobaczyć luźno ułożone kamienki. Zwyczaj ten pochodzi prawdopodobnie z czasów biblijnych, gdy zwłoki grzebano na pustyni, a kamienie miały ochronić je przed dzikimi zwierzętami. Na groby nie wolno przynosić kwiatów, bo są one symbolem życia.

Mężczyźni odwiedzający kirkut powinni nosić nakrycie głowy, bo w tradycji żydowskiej właśnie w ten sposób okazują szacunek Bogu. Na cmentarzach ortodoksyjnych nadal obowiązuje podział na kwatery męskie i żeńskie.

Nie wszystkie cmentarze żydowskie można zwiedzać. Część

z nich uległa zniszczeniu w czasie II wojny światowej, część zlikwidowano po 1945 roku, resztę zarosły drzewa i chaszczki. Dopiero w drugiej połowie lat osiemdziesiątych XX wieku wielką akcją ratowania kirkutów w Polsce zapoczątkowała Fundacja Rodziny Nissenbaumów. Wiele z nich ogrodziła, wysprzątała i odrestaurowała, dzięki czemu mogą je dzisiaj odwiedzać przybysze z całego świata.

Odnowione cmentarze zachwycają swą urodą. Dotyczy to zwłaszcza płyt nagrobnych (tzw. macew). Większość zawiera napisy w języku hebrajskim oraz znaki nawiązujące do postaci zmarłego: ręce – mężczyzna pochodził z rodu kapłańskiego; korona – symbol człowieka pobożnego, znającego Torę; dzban z wodą – symbol Lewitów, którzy służyli w Świątyni, gdzie wodą z dzbana obmywali kapłanom ręce; księgi – umieszczano je na grobach rabinów, ludzi mądrych, znawców Tory, a w połączeniu z gęsim piórem – także na grobach literatów; lew – biblijny symbol pokolenia Judy; drzewo – znak życia; złamane drzewo – życie przerwane w sposób tragiczny.

Osobną kategorię stanowią tzw. ohele. Ohele to po hebrajsku „namiot”. To niewielkie grobowce, murowane lub drewniane,

the cemetery used as a shortcut. It is prohibited to eat or drink at a cemetery, so as not to imitate the dead with the practices of the living.

In accordance with the biblical record, "Ashes to ashes and dust to dust", the body should be buried in such a way so as not to impede full communion with the earth. The bodies must be in direct contact with the earth, and it is for this reason that for hundreds of years deceased were buried without coffins and wrapped only in a sheet. Only changes in culture and for health reasons have now made the use of coffins mandatory.

Initially, the dead were buried in caves or under piles of stones. Sometimes you can see loosely stacked stones on graves. This custom probably stems from biblical times, when corpses were buried in the desert, and the stones were placed to protect the bodies from wild animals. It is prohibited to bring and place flowers on graves because these are a symbol of life.

Men visiting cemeteries should wear a hat, because this, in Jewish tradition, shows their respect to God. Orthodox cemeteries still distinguish between male and female sections.

Not all Jewish cemeteries are able to be visited. Some were destroyed during World War II, some were eliminated after 1945, the remainder were overgrown with trees and bushes. It was only in the second half of the 1980s that the campaign to save and restore Jewish cemeteries was begun. These are now fenced, cleaned and revitalised so that visitors from all over the world can now visit them.

These restored cemeteries delight visitors with their beauty. This is particularly true of the tombstones. Most contain inscriptions in Hebrew and signs referring to the deceased, such as hands – the man came from a family of Cohayns, a crown – the symbol of the pious man, who knows the Torah, a pitcher of water – the symbol of Levites, who served in the temple, where the water from the pitcher washes hands of priests; books – they were placed on the graves of rabbis, wise men, experts in the Torah, and including a quill pen on the graves of writers, the lion – the symbol of the biblical tribe of Judah, the tree – a symbol of life, broken tree symbolising life lost in a tragic manner.

Another category is that of ohele. Ohele is Hebrew for "tent". These are small graves of brick or wood

o kształcie sześcianu lub prostopadłościanu. Posiadają drzwi i małe okna. Wznoszono je na grobach wybitnych rabinów lub cadyków. Zazwyczaj są pozbawione zdobień. Najwięcej ohelei (kilkadziesiąt) znajduje się na cmentarzu przy ulicy Okopowej w Warszawie. W Polsce południowej, odbudowane, można podziwiać na kirkutach w Bobowej, Chrzanowie, Nowym Sączu, Oświęcimiu, Rymanowie, Szydłowcu.

Na obszarze południowej części kraju znajduje się wiele ciekawych kirkutów, np. w Bielsku-Białej, gdzie pochowano kilku katolików i czterech muzułmanów. Zgodnie z ustawą cesarza Franciszka Józefa, żadna gmina wyznaniowa na terenie Austro-Węgier nie mogła odmówić pochówku na swym cmentarzu zmarłego, nawet jeśli nie był on członkiem tejże gminy.

Na średniowiecznym kirkucie we Wrocławiu znaleziono najstarsze w Polsce macewy z XII i XIII wieku. Na drugim cmentarzu w tym mieście, aż do 1945 roku, stał kamień z napisem w języku hebrajskim: „Kto to miejsce spokoju naruszy, będzie toporem uderzony. Topór mu rękę utnie, jeżeli grób zbezczeszczy”. Na trzecim wrocławskim kirkucie znajduje się jedyty znany na Dolnym Śląsku ohelel stojący

na grobie kobiety, co jest ewenementem. W Krakowie, na słynnym cmentarzu Remuh, złożono dočasne szczątki Mojżesza Isserlesa, szesnastowiecznego filozofa, znawcy Tory i Talmudu. Na kirkucie przy ulicy Słężnej we Wrocławiu spoczywa Fryderyk Lassalle – założyciel i przywódca pierwszej partii robotniczej w Niemczech. Na tym samym cmentarzu odnajdziemy grób Heinricha Graetza, autora trzytomowej „Historii Żydów”. Niedaleko od nich ma swe miejsce spoczynku F. J. Cohn, który współpracował z Robertem Kochem w badaniach nad węglikiem. W Krzepicach koło Częstochowy znajduje się unikatowy cmentarz, bo z jednym z największych w Europie skupisk macew żeliwnych. Najbardziej znanym kirkutem na południu Polski jest cmentarz w Leżajsku, gdzie pochowano słynnego cadyka Elimelecha. Co roku do jego grobu pielgrzymują tysiące Żydów z całego świata.

Cmentarze żydowskie to miejsca niezwykle. Nie zapominajmy o nich w czasie turystycznych wędrówek.

Wojciech Łygas

Artykuł opracowano na podstawie materiałów zawartych na stronie kirkuty.xip.pl

in the shape of a cube or cuboid. They have doors and small windows. These were built on the graves of prominent rabbis and tzaddikim. They are usually devoid of ornamentation. The majority of ohelei (dozens) can be found at the cemetery on ul. Okopowa in Warsaw. In southern Poland, you can visit the restored kirkuts in Bobowa, Chrzanow, Nowy Sacz, Oswiecim, Rymanow and Szydlowiec.

In the southern part of the country there are many interesting kirkuts to visit, such as the one in Bielsko-Biala, where several Catholics and four Muslims have also been buried. In accordance with the laws of Emperor Franz Joseph, no religious community in the Austrian-Hungarian Empire could be refused burial within their cemetery, even if the was not a member of that particular religious community. The oldest Jewish gravestones in Poland dating back to the 12th and 13th centuries were uncovered at the medieval Jewish cemetery in Wrocław. In the second cemetery in the city, until 1945, there was a stone bearing an inscription in Hebrew: "Who in this place of beaches peace will be struck by an axe. An axe will cut the hand of he who desecrates a grave."

The third cemetery in Wrocław holds the only known in Lower Silesia ohelel standing on the grave of a woman, which is unique. In Krakow, the famous Remuh cemetery, holds the earthly remains of Moses Isserles, the sixteenth-century philosopher and expert on the Torah and Talmud. Frederick Lassalle – founder and first leader of the labor party in Germany lies at the ul. Sleszna cemetery in Wrocław. The grave of Heinrich Graetz, author of the three-volume "History of the Jews" lies at the same cemetery. Not far from this is the final resting place FJ Cohn, who worked with Robert Koch on research into anthrax. In Krzepice near Częstochowa is a unique cemetery, which houses one of Europe's largest concentrations of iron tombstones. The most famous cemetery in the south of Poland is the one in Leżajsk is where the famous tzaddik Elimelech is buried. Every year thousands of Jews from all around the world travel to visit his tomb.

Jewish cemeteries are unique places. Let's not forget to visit them when we're travelling.

Ohelel na cmentarzu żydowskim w Szydłowcu, zbudowany przez Fundację Rodziny Nissenbaumów

An Ohelel at the Jewish cemetery in Szydlowiec, funded by the Nissenbaum Family Foundation

